



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia  
Sacra Et Hvmana**

**Caussin, Nicolas**

**Coloniae Agrippinae, 1626**

De remiſſione affectuum. Capvt XIII.

---

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

hæ aptare, res vna est omnium difficillima, & magnorum peculiaris laus ingeniorum, quam tentarunt multi, præstiterunt pauci: quo fit, vt raro temerario ingenij calore, satis scilicet excuriatur. Comparanda est opinor, motio, sed ita comparanda, vt naturaliter insuere, non intrusa esse videatur, nisi fortè exercitissimis in dicendo hominibus contingat, vt in eo etiam repentino furore sunt felices.

Motus vt corrumpitur.

Tertio in rebus prouidendum est, ne ijs, quæ proponuntur opus sit intentione iudicij quàm acuta: nam, vt superius monui, quò magis inuestigando laborat intellectus, eo magis in sensu minuitur permotio: ex quo vitiant, & corrumpunt affectus, qui vbi primum mouere incœperint, statim erudita quædam, & recondita commiserunt, quibus dum auditoris adhærere seir intellectus, motio præterfluit.

Qua argumenta requirantur in motibus.

Quarto, argumenta debent esse mista, & confusa, sapientique quodam errore vagari, vt videantur ab incensa potius mente subijci, quàm vlla artificij exquisitione comparari. Sic apud Virgilium Dido, apud Senecam Medea, coloribus, & confusis cogitationibus raptim per omnia desiliunt.

Sententia in motibus crebra. Affectus si diu diffusa oratione.

Quinto, Debent esse in affectibus crebra, acuta, & vibrantes sententiæ: sicut enim affectus diffusa oratione, non secus ac tæpestus, cum ventus spargitur fit imbecillior. Bene ingitur apud Ciceronem, mulier ad victoris abiecta pedes exclamat; Miseri nostri, noli extinguere extinctos, sumus aliquando felices, memento te esse hominem.

Hæc si periodicè dicerentur, prius gladius hostis feriret, quàm esset absoluta periodus.

Dictio qua ad motus apta.

Sexto, in miribus affectionibus, dictio erit mobilis, & cita: sed tamen honesta, & gratis, in vehementibus, & valde incensis, erit stylus, qui saxa deuoluat, vt; *Pontem indignatus Araxes*. Idcirco in tragædijs plerumq; cothurnata verba, & translationes longè petita cœceduntur.

Motus rēperanda.

Septimo, vt nerui in cithara, neque nimium intendendi, neque inertius remittendi, ita in affectibus, maximè verò ab oratore, adhibenda quædam est in modo, in rebus, & verbis mensura: atque, vt curandum est, ne sine iacentes, infirmi, inclinati: ita etiam non nimis atcedi, ne in parenthesisum transeant: nam permotiones vbi nimia fuerint, speciem habent vitiorum, & eos ipsos, qui ita affecti sunt oratores, contemptos faciunt, sui que impotentes.

Ad summum sapienti prouidendum erit, lachrymulas citò arefcere, & ardorem animorum extinguere, non istis tantum sensuum permotioibus insistendum, sed firmissimis præsidij mentem, rationemq; muniendam, quibus conceptas affectuum flammæ alere, conseruareque possit.

Octauo, Occurrunt etiam nonnunquam res adeò magnæ, & graues, vel adeò dira, funesta, lata, incunda, insolita, inaudita, vt melius (non secus ac Timantis Agamemnon) videantur silentio premi, quàm mediocri oratione exprimi. Has ob res, Aiæcis, & Didonis silentium in Necyæ Homeri, & Virgilij, merito omni oratione grauius sapientes iudicauerunt.

Magni motus saepe tergendis silentio.

Parui siquidem affectus sæpius loquuntur, magni stupent. Itaque in hoc gaudij veluti torrente, Theagenes, & Chaticlæa non loquuntur apud Heliodorum, nisi paucissimis, & in ijs interruptis vocibus *ἔχουσι*. Ad summum, stupore defixi concidunt, & tori supereffluentis gaudij vortice obruantur.

Nono, prospiciendum est, vt non in sola peroratione (quæquam præcipuus est in ea locus) sed per totam etiam orationem, vbi res postulat, diffundantur affectus; neque vt Musica odiosa, atque importuna præter rem ingerantur, neq; etiam locis necessarijs desint, sed prudenti quædam œconomia dispensentur.

De remissione affectuum.

CAPVT XIII.

Festiuam narrat historiam Suidas de ignis, & Nili certamine. Chaldæi ( inquit ) Ignis cultores, Deum illum suum per omnes terrarum oras exultantem, cæterorumque domitorem circumferebant, quod vi ignis cætera quæque idola dissoluerentur. Vbi ventum est in Aegyptum, sacerdos quispian callido vir ingenio, hydriam quandam in Dei speciem efformatam, vel vt alij volunt, ingentem Nili statnam cauam, aqua plenam, & innumeris foraminibus, quæ tunc cæca obdlexerat concisam producit. Nec mora, dato signo Dij congregiuntur, ignis statua Nili subijcitur, qui postquam afflare corpit, liquefa-

B b b      & a

ita certa, statim per rimulas ingens aquarum vis erupit, qua ignis extinctus est, & Chaldaeorum superstitio derisa. Simile quidpiam in affectu contingere non raro cernitur. Is enim semel emissus, volat ferox, alacer, & incensus, pugnat, vincit triumphat, quod si in adversarium inciderit hominem frigidum, vastum, subtilem, ut ignis a Nilo extinguitur. Oratori igitur, qui movet affectus, non tantum inanis calor, qui statim effluat, sed animorum solida persuasio, quae in posterum etiam remaneat, quaerenda est. Contra, ei qui cupit remittere, & frangere. Primum aperienda est ars mouentis, quod est omnium ad contemptum moris efficacissimum. Ostendendum quippe auditori, comparatam de industria hanc in eius simplicitatem machinam, vanis illum vmbriis agitari, & quasi Panico terrore moveri, quod ubi intelligit ipse, suos irridet affectus, & suspectum habet eum, qui mouere conatus est, imò persape quasi fraudulentum deceptorem auersatur.

Argumenta deinde, aut aperte, aut tacite oppugnanda, res extenuanda, verba minuenda, leones, & Elephantum in culices, & formicas efformandi. Si non leuiter impressus, sed tenacius insidens pectori colluctetur affectus, aliò quantum fieri poterit, auertenda erunt, & deducenda cogitationes.

Ad summum, comparato iam auditoris animo, alia motiones erunt excitanda, ut clauis enim clauum, sic motus motum pellit colliduntur etiam nonnunquam tanquam vnda in mari, aliud aliud auget, vel minuit, vel tollit. Odium misericordia miscetur, fauor inuidia diluitur, ira amore, vel reuerentia interpellat. Ritus denique vel exhilaratione animi, vel conuersa in se cogitatione excitatus, magnos saepe, & atroces motus composuit, & verbum appositè, ac festiue dictum omnem motuum doloris, iracundiae, miserationis, & ceterorum apparatus, vitæque confudit.

pariter versat, & rapit: sic omnes affectus vnus amoris complexus comprehensi, vnus quoque amoris conuersione mouentur. Spes, metus, iracundia, voluptates, inuidia, amulationes, odia ipsa, quod mireris, ex amore proficiuntur: Qui cum adeo late pateat, & tantum sibi in humanis actibus vendicet dignitatis, nihil mirum, si in Theologorum, Philosophorum, Rhetorum, poetarumque scriptis, vitamque saepe paginam facit. De hoc igitur affectu pauca impramis, & lecta dicenda sunt. Ordior à nomine.

Mortalium vitio, qui praeclara quaeque in prauos vsus verterunt, factum est, ut castis auribus vox amoris sit plerumque suspecta, & nonnihil inuisa, quae causa Diuum Dionysium mouit, ut *Ερωτες* nomen vsurpat in Theologicis, pijs mentes ad caelestis amoris satus accipiendos, praepararet, & nihil in hac amoris voce subimendum esse ostenderet.

Ὡς τὸ τοῦ δὴ τὸ τῷ Ἐρωτες ὄνομα μὴ φησὶν ἡμῶν. μὴ δὲ τις ἡμᾶς δορυβείτω λόγῳ περὶ τῆς δεξιότητος, addit S. Ignatium ante se hac eadem voce in sacris vsu, & esse nomine τῷ ἀγαπῆς θεοτέρῳ; quo fit, ut nihil habeat suspicionis. Graeci porro ἰσχυρὰ dixerunt, ἀπὸ τῆς εἶρεν τὸ δεσμεῖν, ὁ σιωπῶντες γὰρ ἡμᾶς πῶς, à neclendo, quod animas desiderijs, quasi laqueis implicet, vel amanu pectora, mentesque coniungat; an etiã, inquit, παρα τὸ εἶρω, τὸ λέγω καλοὶ γὰρ οἱ ἐρωτῆται, à loquendo, quod loquaces sint, qui amant, vnde & amorem ab Hebraeo nomine *אמור* *amar*, hoc est loqui, deriuant nonnulli; quamquam latinæ voces ab hebraeis raro deduci velim: sed hæc Grammaticis discipianda relinquamus.

Dion. r. 4. de diuinis nominibus.

Magnam etymolog. in voce ignis.

De amore.

Amoris nomen.

CAPVT XIV.

VT caelestes orbis, is qui omnium supremus est, suo ambitu contentos, motu

Amoris definitio, & de triplici animæ motu.

Ex S. Dionysio præclarè.

CAPVT XV.

Præclara vox Xenophanis Colophonij, Scitum qui audum diuinitatis humanum ostendens ingenium, homines non modo se Dejs similes facere, sed ipsos sibi Deos assimilare con-

Scitum Xenophanis diuinitatis.